

Jaarverslag 2013 van de Chemie-Historische Groep (CHG) van de KNCV

Activiteiten

In 2013 organiseerde de CHG, alleen of in samenwerking, de volgende activiteiten:

(i) Op zaterdag 12 januari vond in het Nationaal Jenever Museum de bijeenkomst “Tersluiks” plaats, georganiseerd door de Rotterdamsche Chemische Kring en de CHG. Na een presentatie door Harre Kayen op de Kruidenzolder, over het wel en wee van illegaal stoken, konden de aanwezigen op eigen gelegenheid het museum en de gelijknamige [“Tersluiks”] tentoonstelling bezoeken, waarna het glaasje geheven kon worden in het proeflokaal. Een kleine dertig personen namen aan deze gezellige bijeenkomst deel.

(ii) Het Trippenhuys te Amsterdam was op woensdag 27 februari de fraaie omlijsting van het mini-symposium *Bringing Chemistry to Japan*. Voor een publiek van 30 personen, een enigszins teleurstellende opkomst doordat maar weinig niet-CHG leden hiervoor belangstelling bleken te hebben, belichtten twee sprekers hoe de moderne scheikunde in Japan werd geïntroduceerd. De eerste spreker, Harm Beukers (Scaliger professor, U Leiden), *Red-Haired chemistry: Dutch-Japanese relations in the field of chemistry, 1800-1875*, besprak op zeer onderhoudende wijze de chemische banden tussen Nederland en Japan, vanaf het vroege vertaalwerk van Udagawa Yoan (1798 – 1846) tot en met de carrière van Koenraad Wolter Gratama (1831 – 1888), telg uit een oud Fries patriciërsgezicht, en stichter van de eerste scheikundeschool in Japan (Osaka). De tweede spreker, wiens aanwezigheid in Nederland de eigenlijke aanleiding was om dit mini-symposium te organiseren, Yoshiyuki Kikuchi (Int. Inst. for Asian Studies), concentreerde zich in zijn lezing, *Anglo-American and German connections in Japanese Chemistry: The Lab as Contact Zone*, op ontwerp en bouw van een algemeen chemie laboratorium voor de Universiteit van Tokyo, 1885 – 1888, met name op hoe de ontwerpers de contactmogelijkheden tussen buitenlandse leermeesters en Japanse studenten beïnvloedden.

(iii) Verder was de CHG betrokken bij de organisatie van *Building Blocks of the Material World*, een mini-symposium over historische aspecten van chemische elementen – een activiteit georganiseerd door Prof. Albert Philipse voor Utrechtse studenten in de scheikunde, op donderdag 23 mei. Die kwamen dan ook in redelijk groten getale opdagen, en ook een dertigtal CHG-leden gaven acte de présence. De hoofdlezing werd verzorgd door Prof. David Knight (Durham University), onder de titel: *Davy and the discovery of the chemical elements*. Vervolgens spraken Ernst Homburg (U Maastricht) over *Elements and Industry: The Chemical Revolution in the White Lead Industry (and the Cold Shower of Practice)* – en hij toonde nog maar eens aan dat precieze chemische kennis niet automatisch tot een beter product leidt [toen niet, maar ook nu niet] – en Henk Kubbinga (U Groningen) over *Elements, Atoms and Molecules: from Beeckman to Lavoisier*. Na de lezingen was er ruim tijd voor discussie, studenten eerst, en die lieten zich niet onbetuigd, zodat er van een zeer mooie & interessante middag gesproken kan worden.

(iv) Ondanks de toegenomen kosten manifesteerden wij ons ook in 2013 weer bij wat de KNCV voorjaarsvergadering placht te zijn, nu een op dinsdag 25 juni door de KNCV, de NBV, en de Radboud Uni georganiseerd symposium met de naam *Chemistry of life – engineering biology*. Onze ochtendsessie, *Towards the engineering of life: from microbiology and biochemistry to synthetic*

biology, was met 40 toehoorders de op 1 na best bezochte sessie, na de op de onze volgende, en door ons geïnstigeerde middagsessie *Societal impact of synthetic biology for our health, food, energy and materials*. Drie interessante lezingen figureerden in het CHG-programma: Dr Lesley Robertson (TU Delft), *A.J. Kluyver and the Beginnings of Applied Microbiology*; Prof Ab van Kammen (em. Wageningen UR), *Research on DNA, Recombinant DNA and Genetic Engineering during the 1960s and 1970s*; en Prof Hub Zwart (RU Nijmegen), *The Synthetic Cell as a Metaphysical Project*. Tijdens de discussie bleek o.a. nog dat de laatste spreker samenwerkt met Bert Poolman, Groningen, die denkt over een jaar of tien een werkende cel gesynthetiseerd te kunnen hebben, zoals blijkt uit een interview gepubliceerd in C2W. Fascinerend, allemaal. – Na afloop dineerde het CHG bestuur nog ten huize van Wim Hornix, een fantastische aangelegenheid die de aanwezigen lang zal heugen.

(v) De geplande en al in kannen & kruiken verkerende excursie naar Akzo Deventer (Noury & van der Lande) moest plotseling afgeblazen worden om een wel heel treurige reden, nl. omdat (officieel) werd aangekondigd dat de site grotendeels dicht zou gaan [hetgeen inmiddels ook gebeurd is]. Op zo korte termijn kon de CHG geen vervangende activiteit optuigen, maar de leden werden erop gewezen dat er een drietal mogelijkheden waren om althans vrijdag 25 oktober chemie-historisch door te brengen op door anderen georganiseerde bijeenkomsten: (1) De “Van ’t Hoff day” in Utrecht, (2) De studiemiddag “De suikerindustrie in Indonesië” bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed Amersfoort, en (3) Een studiemiddag over bedrijfsfilms in Limburg, “Limburgse Ondernemingen in Beeld”, en gelukkig werd hiervan – zij het op bescheiden schaal – gebruik gemaakt.

(vi) De jaarlijkse bijeenkomst, gezamenlijk georganiseerd door de Sectie Historiek van de KVCV & de CHG, ging dit keer over *De bijdrage van chemisch onderzoek aan de kunst: Analyse, restauratie en conservatie van kunstvoorwerpen vroeger en nu*, en vond plaats op vrijdag 8 november in het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) te Brussel. Het KIK trad ook op als medeorganisator, en als gastheer. In een prachtige zaal, en onderbroken door een voortreffelijke lunch, konden de deelnemers zich laven aan het volgende programma: (1) Openingslezing, ‘Algemeen overzicht en tendensen van onderzoek’, door mevr. dr. H. de Clerq (KIK); (2) ‘Het Lam Gods 60 jaar na Paul Coremans. Een multidisciplinaire bijdrage ondersteund door nieuwe spijstechnologie’, door de dames dr. J. Sanyova & drs. H. Dubois (beide KIK); (3) ‘Analyse en conservatie van manuscripten en miniaturen’, door de dames prof. dr. L. Watteeuw (KULeuven) & dr. M. Van Bos (KIK); (4) ‘Een halve eeuw voortschrijdend inzicht in de fysica en chemie van verflagen op schilderijen’, door prof. em. J. Boon (AMOLF); (5) ‘Chemici over kunst, 1750 – 1950’, door prof. dr. G. Vanpaemel (KULeuven); (6) ‘Kleurrijk onderzoek: ontwikkelingen in het kleurstoffenonderzoek’, door dr. M. van Bommel (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, A’dam); (6) ‘Luchtanalyse in musea voor preventieve conservatie’, door prof. em. R. Van Grieken (Uni Antwerpen); en tenslotte (7) nog een bezoek aan de laboratoria van KIK. Wellicht vanwege het enigszins overladen programma was er niet veel discussie, maar de rond 90 belangstellenden, waaronder ook aardig wat jong volk, konden toch terugkijken op een zeer succesvolle bijeenkomst: mooie locatie, goede sprekers met aansprekende onderwerpen, een leuke & gezellige lunch, wat wil een mens nog meer. Overigens heet ons keukenzout in Vlaanderen frietzout; verschil moet er zijn.

(vii) Tenslotte was daar nog, op zaterdag 30 november in het Museum Boerhaave te Leiden, de jubileum-dag van Gewina ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van die vereniging. Aan het programmaonderdeel *Levende Doos van Pandora* hebben ook twee CHG-leden bijgedragen, en wel Geesje van Hoeve-Brouwer over “stereochemie van Van ’t Hoff”, gebruik makend van de modellen

die Van 't Hoff zelf nog in elkaar geknutseld heeft, en die nu in het bezit van Boerhaave zijn, & Jacob van Dijk over “een traktaat van de alchemist George Starkey”, die een greep uit zijn eigen verzameling had meegenomen, w.o. dus dat traktaat. De organisatie van dit programmaonderdeel liet wel wat te wensen over, maar de dag als geheel moet toch beslist als geslaagd beschouwd worden.

Website

Eric Wils en Jacob van Dijk hebben ook dit jaar weer een enorme hoeveelheid werk verricht en vele nieuwe zaken op de CHG website (*vide infra*) geplaatst, waaronder ook een paar zeer interessante boeken – tot zijn eigen verbazing kwam Prof. Ernst Homburg op een bepaald moment, iets zoekend op het internet, uit op de CHG website, waar de gezochte informatie ook inderdaad stond. De site is echt een bezoekje waard.

Leden

Het ledental is stabiel [81 per 31|12|2013].

CHG-Bestuur

Het bestuur kwam bijeen op 6 maart, 12 juni, 11 september, en 11 december.

De samenstelling van het bestuur is ongewijzigd t.o.v. vorig jaar. Voor de contactgegevens, zie de CHG website op www.kncv.nl/chg.

Het bestuur had regelmatig contact met zusterorganisaties, met name NPT, de Sectie Historiek van de KVCV, en de Chemische Kringen. Het contact met Museum Boerhaave is echter nog niet verder geïntensiveerd.